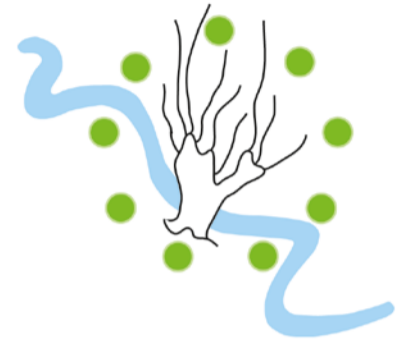

nieuws

KROMME RIJNSCHAP

JANUARI 2021

TEVREDEN MET **HOUTSINGELS** EN **HEGGEN** INTERVIEW MET ANOUK HAAXMA AAN DE ZANDWEG IN LEERSUM

Op een zachte dag halverwege november, mag ik komen kijken bij de houtsingel van Anouk Haaxma. In de verbouwde stal hebben we ruim uitzicht naar buiten. Anouk verrast me met onze nieuwskrant uit 2013. Op de achterzijde staat een actiefoto van de aanplant, uitgevoerd door de vrijwilligers van Dorp en Natuur Amerongen Leersum. Inmiddels is de houtsingel zo groot geworden, dat een deel van de bomen binnenkort voor het eerst afgezet gaat worden. Dan kunnen ze oogsten voor eigen kachel.

10 jaar geleden kwam het gezin hier wonen. Ze hadden direct het gevoel dat de muur van hoge coniferen aan de rand van hun land niet paste in de omgeving. Ook op de andere erfgrans stonden populieren die echt te groot waren. Maar ja, hoe zou dat anders kunnen?

Na omzwervingen kwamen ze terecht bij onze landschapscordinator Walter Jaaltink. Hij heeft geholpen met het maken van het plan voor de 2 gemengde inheemse houtsingels en de organisatie van de uitvoering. Omdat er grote bomen verwijderd moesten worden, was dat een hele klus. Vanwege de paarden zijn er geen eiken aangeplant. Wel staan er zwarte elzen, meidoorns, bloedrode kornoelje, hazelaar, lijsterbes, egelantier, vuilboom en winterlinde.

Acht jaar later is Anouk vooral tevreden. De afscherming met de buren is goed gelukt met de houtsingels. Deze beplanting past wel goed in de omgeving en levert veel schuilplekken en voedsel voor vogels en andere dieren. Tot nu toe hebben ze weinig onderhoud gehad. Alleen het vrijhouden van het schrikdraad en het weghouden van de bramen. Wel hebben ze het eerste jaar veel water moeten geven.

Ze vinden het belangrijk dat de singel mooi gesloten blijft. Daarom wordt binnenkort een derde van de bomen afgezaagd op enkel hoogte. De hergroei op de stobben zorgt voor een dichte onderkant. Door om de paar jaar maar een deel af te zetten, blijft er ook voldoende begroeiing als afgrenzing staan.

Destijds is ook een meidoornhaag geplant, die het land in tweeën deelt. De paardenweide heeft daardoor meer diepte gekregen. Ze scheren deze haag wel 3 á 4 keer per jaar, zodat ze zicht houden op de paarden. Op mijn vraag naar het onderhoud zegt ze: 'Heggen snoeien is geen werk, dat is hobby'. Onkruid wieden, daar hebben ze wel een hekel aan.

Het enige wat niet gelukt is, is een vrijstaande boomgroep die voor schaduw voor de paarden moest zorgen. Ze sloegen niet goed aan en het beheer van losse bomen in de wei werd te ingewikkeld. De paarden kunnen nu terecht in een inloopstal als het te heet wordt buiten.

Al met al positieve ervaringen voor Anouk die bijdragen aan haar werk in de gemeenteraad van Utrechtse Heuvelrug. Ook daar is ze sterk betrokken bij biodiversiteit en natuur en de rol van bomen in de omgeving

WE MOETEN MEER BOMEN PLANTEN

‘De provincie wil zeshonderdduizend bomen planten’, ‘De biodiversiteit moet omhoog’, ‘CO₂ moet naar beneden’, ‘De stikstof is een probleem’. Deze kreten lezen we in de krant en in nieuw beleid. Als landschapper ben ik het hier mee eens. Maar... klakkeloos alles volplanten kan natuurlijk niet. Zoveel grond is niet beschikbaar. Wat groeit waar en wie gaat het onderhouden?

Een boom groeit van nature in natuurlijk evenwicht met andere planten en dieren op een plek waar het kan groeien en zaden kan geven. Dat kost tijd en er kan meer: nu al. We moeten stoppen met bang zijn voor schaduw of blaadjes. Schaduw zorgt voor minder verdamping en lagere temperaturen. De blaadjes moeten juist de bodem in, zodat bodemleven actiever wordt. Wormen maken gangetjes in de bodem, zodat regenwater makkelijker de grond in kan bij hoosbuien. Dat is goed tegen verdroging en wateroverlast. De voeding van de verteerde blaadjes laat de boom groeien. En we krijgen er ook nog zoveel meer voor terug. Bomen leggen bij groei CO₂ vast en geven zuurstof terug. We kunnen er tussen wandelen, in spelen, vruchten van plukken, huizen van bouwen. Kortom alleen maar voordelen.

Hoe kunnen we planten in het Kromme Rijnlandschap? De meeste grondeigenaren hebben geen ruimte voor nieuw bos. Maar erfbeplanting of een houtsingel past vaak wel. Zeker als er zelfs uit geogost kan worden voor een aan-

vullend inkomen. Het leuke is dat je dan met relatief weinig bomen het landschap een stuk mooier maakt. Lees vooral deze krant over de verschillende projecten. Op onze website vind je toegankelijke informatie welke bomen en landschapselementen passen op je terrein.

Daarnaast ben ik beschikbaar voor advies op locatie voor het planten van bomen. En als ik het heb over bomen, bedoel ik natuurlijk ook struiken. Laten we samen meer bomen planten! ■

Walter Jaaltink, Landschapscoördinator
M: 06-2184 2045 E: info@krommerijnlandschap.nl
I: www.krommerijnlandschap.nl

Volg ons op Facebook-Kromme Rijnlandschap en schrijf je in voor onze digitale nieuwsbrief: www.krommerijnlandschap.nl/nieuws

HOE VERDER MET ESSENHAKHOUT?

Met de essentaksterfte verliezen we niet alleen waardevolle inheemse bomen en bosgemeenschappen, maar ook een dynamisch bostype: het essenhakhout. Dit karakteristieke bostype kennen we vooral in Langbroekerwetering.

De architectonisch ogende bosstroken versterken het langgerekte slagenlandschap. Het landschap verandert steeds doordat het hakhout immers iedere 10 jaar wordt afgezet en weer uitloopt. Zo beleven we een langzame golfbeweging van opkomende en ‘verdwijnde’ bosvakken in onze streek. Hoe kunnen we die kwaliteit in stand houden?

Als grondeigenaar heb je andere zorgen: Wat doe ik met mijn zieke hakhoutbos? Zieke essen kan je niet afzetten, de jonge uitlopers die na het hakken ontstaan zijn extra vatbaar voor de schimmelaantasting die de essentaksterfte veroorzaakt. Door de ontstane gaten in het bos verdwijnt de kenmerkende vegetatie met de bijzondere touwtjesmossen. Het bosvak verruigt met hoog gras en ruigtekruiden. Wat zijn je mogelijkheden en wat kost dat?

De meest eenvoudige optie is omvorming. Het hakhout laten doorgroeien naar middenbos. Dat is een combinatie van opgaand bos en hakhout. Als aanvulling kan je groepsgewijs inheemse soorten bij of herplanten. Daarin kan je je focussen op ander hakhout productie met hazelaar, els, kers, iep en linde,

biodiversiteit door verschillende soorten toevoegen en de dode stobben laten staan of zelfs eetbare gewassen telen. Het karakteristieke historisch hakhout in z'n geheel vervangen door andere soorten voor hakhoutbeheer is het duurst. Zo gaat dat vaak bij erfgoed.

Kunnen we toch iets van die erfgoed kwaliteit in stand houden op zichtlocaties? Zodat het eeuwenoude landschapsbeeld van Langbroekerwetering behouden blijft. ■

Dat is wat Arjan Rosseel van Landplan en de landschapscoördinator Walter Jaaltink bezighoudt. Voor persoonlijk advies kan je contact opnemen via info@krommerijnlandschap.nl

HAZELAAR HAKHOUT: HET SEIZOEN IS WEER GESTART!

Het seizoen om hazelaarhakhout te kappen is weer begonnen. Helaas niet met een groep deelnemers zoals afgelopen februari. Corona! Zodra het toegestaan is, zullen we weer cursusdagen organiseren. Hopelijk in februari 2021. Ondertussen kappen we met 1 tot 2 personen om ervaring op te doen en heggenvlechters te voorzien van staken

en binders en fruitboomtelers van boom-palen. Later in het seizoen zullen we ons meer richten op de productie bonenstaken, erwtenrijshout en hout voor moestuinbedden. Het is de kunst is om zoveel mogelijk verkoopbare producten uit het gekapte hout te halen (zie foto) en zo min mogelijk snoei-hout over te houden. Dat vraagt ervaring en

natuurlijk promotie: laten zien dat hazelaar prachtig materiaal levert. Het is een regionaal product dat een prima alternatief is voor bamboe in de moestuin of Franse kastanje paaltjes in een gevlochten heg.

De basis van de hazelaarstruiken (stoven genoemd) die we begin dit jaar op landgoed Sandenburg hebben afgezaagd, is ondanks de lange droge periodes heel mooi uitgelopen en hebben lange uitlopers gevormd. De reeën hebben zo hier en daar wat malse toppen verorbert maar het geheel staat er schitterend bij (struiken achtergrond foto). Als alles volgens plan verloopt komen we hier over 8 jaar terug om ze opnieuw vlak boven de grond schuin af te zagen, en het hout te verwerken en te verkopen. We zullen nog veel ervaring moet opdoen, maar er is een mooi begin gemaakt. Zodra de Corona infectie onder controle is, zullen we weer met een grotere groep aan de slag gaan om ervaring op te doen en van de natuur te genieten. ■

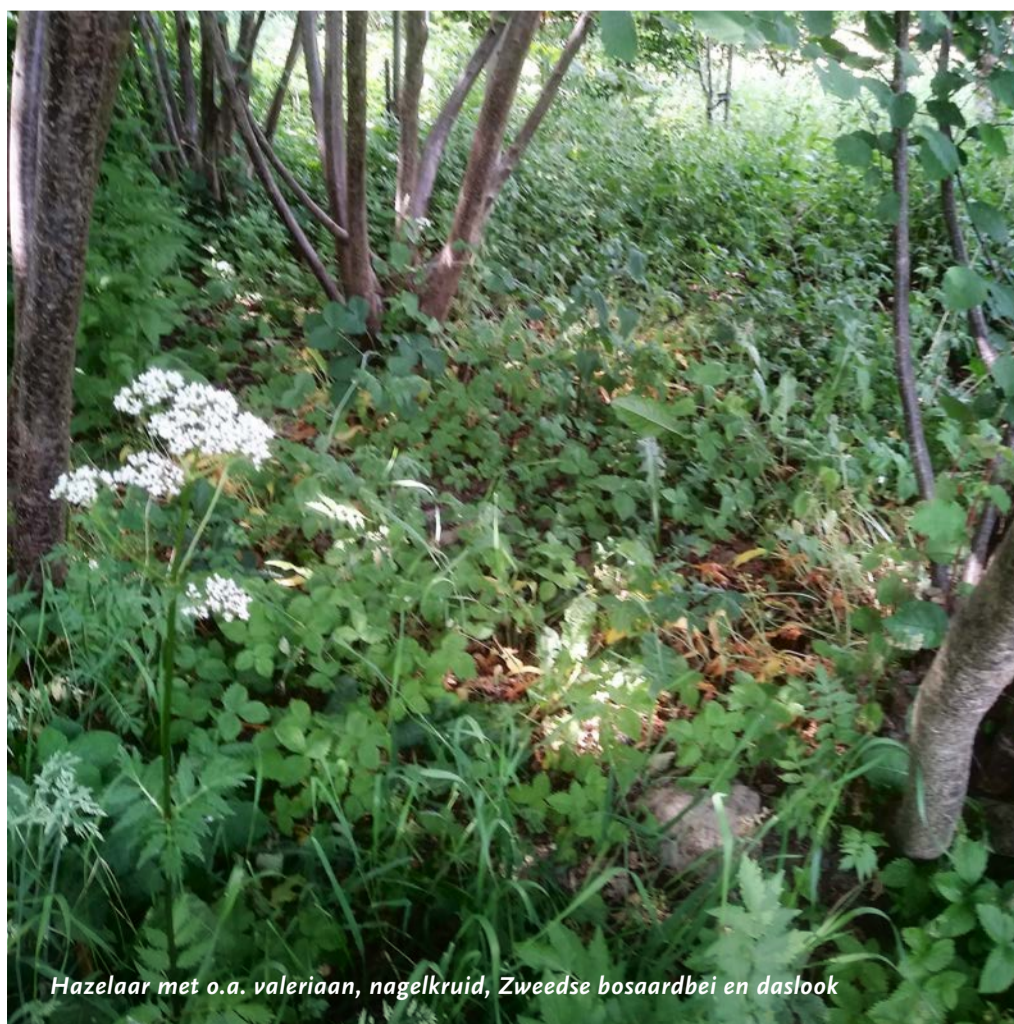
Vrijwilliger worden? Heb je interesse om mee te helpen als vrijwilliger om te kappen of te verwerken? Of weet je nog een hazelaarbosje te staan? Laat het weten aan de **landschapscöördinator** of **Lex Roeleveld** van de stichting Heg&Landschap.

WELKE WILDE KRUIDEN KAN JE TELEN IN EEN HOUTSINGEL?

Loop naar een willekeurige oudere houtsingel en je komt, afhankelijk van de bodemgesteldheid, een groot scala aan wilde planten tegen. Ze groeien aan de randen en als ondergroei. Veel daarvan zijn eetbaar, en een deel daarvan is ook om commerciële redenen aantrekkelijk. Wil je je houtsingel renderend maken?

In het project Lekker Landschap Kromme Rijn worden enkele houtsingels bewust met deze gedachte ontwikkeld, beheerd en geherwaardeerd. Denk aan eetbare planten als grote brandnetel, dovenetels, gewone berenklauw, hondsdrif, middelste klis en kaasjeskruid. De omstandigheden in een houtsingel kunnen zodanig worden beheerd dat ze spontaan verschijnen en gedijen. Ze kunnen ook prima gezaaid en geteeld worden.

Er zijn voor het project drie houdbare producten op basis van wilde planten ontwikkeld. De hierboven genoemde planten worden in heel verschillende hartige en zoete producten verwerkt. Kennis van de planten, hun eetbaarheid, contra-indicaties, smaken en toepassingsmogelijkheden is dan wel onontbeerlijk. Wie kent de aardse smaak van kliswortel, de zachte smaak van kaasjeskruidblad, het kruidige genoeg van brandnetels en dovenetels of de smaakexplosie van hondsdrif? Het zijn planten en smaken die hun plaats op onze borden verdienen. En het zijn planten die heel goed aan de randen van houtsingels geteeld kunnen worden, en een grote bijdrage leveren aan de biodiversiteit. En last but not least: hun voedingswaarde is groot. ■

Hazelaar met o.a. valeriaan, nagelkruid, Zweedse bosaardbei en daslook

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn
platteland

PLAN BOOM

Met inwoners uit heel Nederland planten we de komende vier jaar 10 miljoen bomen in tuinen, berm, plantsoenen, parken, bedrijventerreinen en in het buitengebied. Hiermee verminderen we CO₂ in de atmosfeer en wordt onze leefomgeving mooier, groener, frisser en gezonder. Iedereen kan zelf bijdragen en kan in de eigen woonomgeving daarvan de vruchten plukken.

Plan Boom in provincie Utrecht wil 600.000 bomen planten tot 2023. De uitvoering is in handen van Natuur en Milieufederatie Utrecht samen met Landschap Erfgoed Utrecht. De aanplant van bomen kan in landschapselementen, in tuinen en erven of het opknappen van beplanting in de straat.

Grondeigenaren in de Kromme Rijnstreek kunnen al een financiële bijdrage ontvangen om landschapselementen te herstellen of aan te leggen van Platform Kleine Landschapselementen. Deze bomen tellen ook mee voor de 10 miljoen. Verder zijn we op zoek naar:

- Bestaande plannen en locaties waar in 2021-2023 bomen geplant gaan worden. Dit kunnen zowel locaties of plannen zijn in het landelijk als binnen de bebouwde kom.
- Nieuwe plannen voor de aanplant van bomen.
- Vrijwilligers die mee willen helpen met het aanplanten van bomen.

Mee doen? Samen met de landschapscöördinator kunnen we hulp bieden bij de financiering van plantmateriaal en extra handen om de bomen te planten. Inwoners van de kernen kunnen zelf plantmateriaal bestellen en acties organiseren via de website: <https://planboom.nl/>

Zo hopen we in 2023 dat onze provincie minimaal 600.000 bomen rijker is!

HELP

MIJN BOMEN VERDROGEN!

In de laatste twee zomers heb ik de grootste moeite gehad om de groei en het leven in mijn boomgaard te houden. Zeker met de pas geplante boompjes bij temperaturen van soms 40 graden. Ondanks dat de uiterwaarden in de winter altijd weer vol water staan en het in perioden wel flink regent, hebben we toch te maken met verdroging.

Wat kunnen we eraan doen om onze planten toch goed te laten groeien? In mijn boomgaard staan niet alleen de traditionele fruitsoorten zoals appel, peren en pruimen, maar ook de wat minder bekende eetbare planten zoals bijvoorbeeld: Paw paw, grootbessige kornoeljes, honingbessen, hovenia (Japanse krentenboom) of Chinese dadelboom.

Het viel me wel op dat de bodem veel vochtiger bleef onder de grotere bomen met meer onderbegroeiing. Zeker waar ik een flink pakket oud blad eronder had gegooid. Deze planten zagen er opmerkelijk beter uit, dan die zonder bodembedekking. Het oude blad op de grond ver-

hoogt het humusgehalte en het bodemleven en zorgt dat het onkruid minder hard groeit. En het beschermt de bodem ook tegen zonnestraling. Het ecologische samenspel in de bodem van bacteriën, schimmels en grondieren, zoals wormen, maakt de grond weer vruchtbaarder. Als we de grond goed bedekt houden, beperken we de verdamping tot een minimum.

In mijn boomgaard verspreid ik in de winterperiode het blad en houtsnippers rond de voet van de bomen; zeker als ze nog jong zijn. In het groeiseizoen maai ik maar 2 tot 3 keer per jaar en laat ik het maaisel gewoon liggen. Dit scheelt werk én beschermt de grond tegen uitdrogen. Sommige planten laat ik staan voor de bloemen en insecten. Daar maai ik bewust omheen.

Maak een afspraak en kom gerust eens kijken naar alle fruitsoorten op het Landje Hollander – Smaakmuseum i.o. Ik wil je graag vertellen over de voordelen van het ecologische onderhoud van mijn boomgaard. ■

Walter den Hollander

Fruitsoortverzamelaar

E-mail info@dengroenehollander.nl

Facebook Hoogstambrigade

MEER BOS IN BELEID

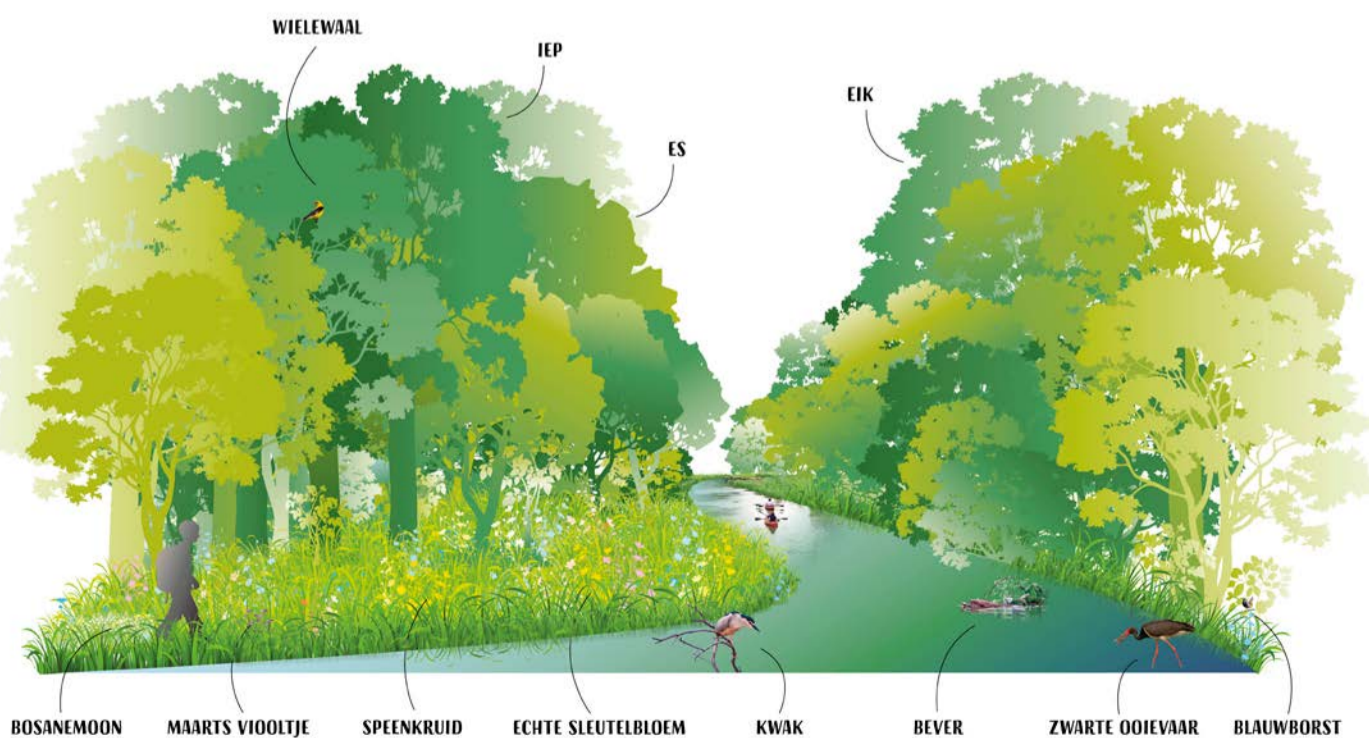
Meer bomen planten is goed voor de natuur, dat wisten we al. Dankzij het klimaatakkoord is er extra aandacht voor bossen en bomen. Nu werken rijk en provincies samen aan een bossenstrategie voor Nederland. Daarbij letten ze op samenhang tussen natuur-, klimaat- en bosbeleid. In de bossenstrategie staan 4 thema's: Meer bos, Vitaal bos, Bomen buiten het bos en Gebruik van het bos.

De provincie Utrecht is gestart met het opstellen van strategisch bosbeleid, als uitwerking van de landelijke bossenstrategie. Dit gebeurt in samenspraak met onder andere grondeigenaren. In haar uitwerking zoekt zij tot 2030: 1000 ha meer bos in het Natuurnetwerk Nederland, 500 ha in de groene contour en ook nog een flink aantal hectaren buiten het Natuurnetwerk, en mogelijkheden in recreatief groen en agroforestry. Zeker voor boeren is zoveel nieuwe aanplant wel even wennen. Waar zou dat kunnen passen in de Kromme Rijnstreek?

De Bosgroep Midden Nederland deed onderzoek naar soortenrijk klimaatbos voor het Utrechts Landschap. Langs de Kromme Rijn liggen kansen om natte en vochtige

bossen te ontwikkelen die van oorsprong bij ons laagland horen, maar nog maar heel weinig in Nederland voorkomen. Het rivier begeleidend bos groeit snel door de voedselrijke kleigrond en zal op korte termijn CO₂ opslaan. Het bos is goed bestand tegen ziekten en plagen en heeft een hoge biodiversiteit. De natte en vochtige bossen bieden goede mogelijkheden om water vast te houden. Ze zijn hierdoor beter bestand tegen langere periodes van droogte, kunnen als spons functioneren en zijn klimaatbestendig. Het nieuwe bos zorgt bovendien voor een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving. ■

Bronnen: Provincie Utrecht & het Utrechts Landschap

Afbeelding: Toekomstbeeld rivierbos langs Kromme Rijn en Oude Rijn © Utrechts Landschap

BELEEF JE LANDSCHAP OP JE SCHERM

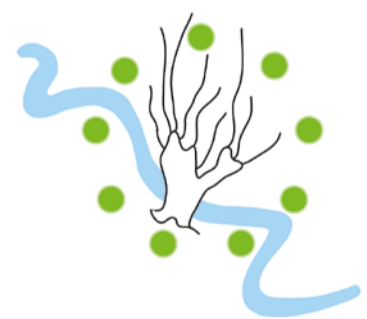
Het moet niet gekker worden. Zelfs je eigen buitengebied kun je beter leren kennen via het beeldscherm. Kromme Rijnlandschap heeft nu een eigen kanaal op YouTube, waar je je op kan abonneren. Daar vind je video's over verschillende projecten gemaakt met De Keuken van Utrecht.

En we zijn ook trots op de documentaire reeks gemaakt door Leen Doeve en zijn vrouw Tineke Booi. In '1 km dijk... en zover je kunt kijken' namen ze de kijkers van RTV Utrecht in zes delen mee naar hun woongebied met markante bewoners, bedrijvigheid en historie. Bekijk ze allemaal op: <https://1kmdijk.nl/>

VOLG ONS ONLINE

Naast deze jaarlijkse krant publiceren we maximaal drie keer per jaar een digitale nieuwsberichten met praktische tips en landschapsprojecten. Je kunt je daarvoor opgeven op onze website: www.krommerijnlandschap.nl/nieuws

Ook kun je ons volgen op Facebook: [like@krommerijnlandschap](https://www.facebook.com/like@krommerijnlandschap)

KROMME RIJNLANDSCHAP

De Nieuwsbrief is een uitgave van Stuurgroep Kromme Rijnlandschap. Het is een samenwerking van de gemeenten Bunnik, De Bilt, Houten, Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede en Zeist.

COLOFON

Uitgave: Stuurgroep Kromme Rijnlandschap, p/a gemeente Bunnik, Postbus 5, 3980 CA Bunnik Redactie: Zin in Buiten, Eline van de Veen Foto's: Heg & Landschap, Hof van Twello, Den Groene Hollander, Stuurgroep Kromme Rijnlandschap Eindredactie: Eline van de Veen, zininbuiten.eu Vormgeving: Marjorie Specht, ontwerpkantoor.nl Druk: RozijnRepro